

Mona Parsons en Wendelien van Boetzelaer

Een miljonair en een barones in het verzet

Door Max van den Berg

Mona Parsons werd op 17 februari 1901 in de stad Middleton, in de Canadese provincie Nova Scotia geboren. Haar vader Norval Parsons was een rijke handelaar en had als kolonel tijdens de Eerste Wereldoorlog gediend. Een brand verwoestte Norvals bedrijf en de familie verhuisde naar Wolfville. Hier doorliep Mona het meisjesschool en ging ze zich toeleggen op amateurtoneelwerk.

een zuivere stem hebben en... voldoende lange benen voor de can can dans, die een vast onderdeel van het pikante repertoire vormde. Mona slaagde de met glans en werd opgenomen in de groep die beroemde filmsterren als Judy Garland, Lucie Ball, Esther Williams en Fred Astaire voortbracht. Maar na een seizoen verliet Mona de Follies. Ze werd misselijk van de rijke kerels die na afloop van de show de danseressen opzochten in de kleedkamers. Ze wilde in het serieuzere toneelwerk verder gaan.



The Ziegfeld Follies



Mona Parsons

Ze bezocht een school voor expressie in Boston, toneelacademies in Arkansas, een college toneelwetenschappen in Conway. In de toneelwereld van New York raakte ze toevallig in contact met Florenz Ziegfeld. Deze Amerikaanse Joop van den Ende had de show van de beroemde Follies Bergère uit Parijs in een Amerikaanse versie gegoten en voorzien van de naam The Ziegfeld Follies. De show draaide sinds 1913 met succes op de planken in New York en werd uitermate populair. Ziegfeld raakte gecharmeerd van Mona en bood haar een auditie aan. Hij keurde elk meisje zelf. Ze moest knap zijn, goed Engels spreken,

De dood van moeder en de beurskrach 1929

In New York ontving Mona het bericht dat haar moeder een hersenbloeding had gekregen. Ze vloog naar huis, maar een tweede bloeding werd fataal en in oktober 1929 stierf Mona's moeder. Deze klap werd gevolgd door het uitbreken van de economische crisis, die ook de toneelwereld zwaar trof. De verzorging van haar moeder tijdens de ziekte door een gediplomeerde verpleegster deed Mona weer herinneren aan de verpleegsters aan het front in de Eerste Wereldoorlog. Zij raakte

er door geïnspireerd en bezocht op 29-jarige leeftijd de Jersey school of Medicine. Zij slaagde in 1935 cum laude en wist snel een baan te vinden als verpleegster in een KNO-kliniek aan de Park Avenue in New York, die gerund werd door de Canadese arts Ross Faulkner. Mona was dolblij want een goede baan vinden was in het dieptepunt van de crisis een lot uit de loterij.



Willem Leonardt en Mona Parsons in Zuid-Frankrijk.

Over toiletputten en huwelijksgeluk

In februari 1937 bracht Willem Leonardt een bezoek aan de KNO-kliniek in New York. Deze Nederlandse multimiljonair had zijn vermogen verdiend met wc-potten.



Badkamers van de firma Peck & Co.

Dat klinkt weinig prozaïsch. Maar deze rustige, gedistingeerde heer met een conservatieve inslag had de ontwikkeling van de maatschappij goed gevolgd. Net als in Amerika werden voor 1900 in Amsterdam de stinkende poeptonnen vervangen door rioleringen en waterleidingen. En net als Fiat, die in wegen participeerde om auto's te verkopen, werkte Willem samen met het gemeentebestuur en de waterleidingduinen om toiletputten en wasbakken te verkopen. Na 1918 nam de bouw van badkamers bij welgestelde burgers snel toe en Willems bedrijf

Peck & co groeide als kool en breidde zich zelfs in de crisisjaren nog verder uit. Sanitairmagazijnen werden o.a. op de Amsterdamse Nieuwendijk opgericht. Deze miljonair viel voor de schoonheid en intelligentie van Mona en vroeg haar ten huwelijk. Maar er moest een hobbel worden overwonnen. Willem bleek een gescheiden man te zijn die vrouw en een zoon achterliet. Destijds een bijna onoverkomelijke hindernis voor een vrouw om met een dergelijke man in zee te gaan. Maar het bleek voor de vrijgevochten Mona geen probleem.

Mona vaart naar Nederland

In juli 1937 varen Mona en Willem met de luxe New York-Bremen lijn naar Europa en komen even later aan in 's Gravenland waar Willems ouders het landgoed Schoonoord bezaten. Hier maakte Mona kennis met haar toekomstige, persoonlijke dienstmeid Gertrude en chauffeur De Boer. Op 1 september van dat jaar werd op het stadhuis in kleine intieme kring het huwelijk volrokken. Daarna volgde een rijkelijk aangeklede receptie in de tuinen van Schoonoord. Vervolgens stapte het jonge echtpaar in de Jaguar van Willem en begon aan een luxe huwelijksreis langs de Franse en Italiaanse Rivièra. Tijdens de reis werd een uitgebreid prachtig gelegen stuk land gekocht in Laren. Daarop liet Willem een kolossaal landhuis bouwen en noemde het Ingleside. Er werd een tuinman aangesteld die het terrein in een weelderige tuin veranderde. Toen Mona na de lange reis terug kwam in Laren meende zij haar Prins op het Witte Paard gevonden te hebben en een rijk en gelukkig leven te zullen krijgen.



Wapen van de baronessen Boetzelaer.

Dreigende wolken boven Europa

Maar de wereld gaf Mona's leven een andere wending. Er leek oorlogsgeweld in aantocht. Mona schreef verschillende postkaarten naar haar vader en verzekerde haar familie dat alles er op wees dat Holland als

een neutraal land buiten de oorlog zou blijven. Men hoefde zich in Canada niet ongerust over haar te maken. Op 10 mei 1940 bleek dat Mona de situatie verkeerd had ingeschat. De nazi's vielen het land binnen, begonnen het land te tiranniseren en te plunderen. Ondanks haar grote maatschappelijke rijkdom kwam Mona's karakter in opstand tegen de onderdrukking van meningsuitingen en het vervolgen van Joden. Ze besloot zich actief tegen de bezetter te gaan verzetten. Mona en haar man sloten zich aan bij een gelijkgestemde groep mensen die zwoeren dat, wat er ook mocht gebeuren, zij zich met alle kracht tegen de nazi-bezetting te weer zouden stellen. Het kleine netwerk meende zich het best te kunnen richten op het terugbrengen van neergeschoten geallieerde piloten naar Engeland. Het begon met het verzamelen van valse identiteitspapieren, burgerkleding, onderduikadressen en transportmiddelen richting de kust. De vliegeniers zouden via een visser uit Katwijk in open zee door een Engelse duikboot worden opgepikt.



Kasteel Deurne van Boetzelaer.

The upper ten en de aristocratie in bezettingstijd

Zoals bekend trad de bezetter het eerste jaar vriendelijk op. Het meende in Hollanders een Germaans broedervolk te kunnen kweken en de houding tegenover de bovenlaag van de bevolking was buitengewoon tolerant. Van deze milde houding maakte het netwerk van Mona en Willem gebruik om in alle rust de pilotenlijn op te bouwen. Maar in de zomer van 1941, toen de oorlog tegen de Sovjet-Unie begon, lieten de Duitsers hun masker van welwillendheid zakken en begon de Gestapo de illegaliteit binnen te dringen. De nazi's gingen tot schrik van het Gooise netwerkje mensen arresteren, ondervragen en opsluiten. Toch werd het werk voortgezet, al werd het moeilijker om tijdelijk onderdak te vinden voor piloten en werd het transport door strengere controle gevaarlijker.

De piloten Jack More en Richard Pape

In september 1941 ging het echtpaar Leonardt dineren bij architect Dick Brouwer, een goede vriend. Willem had van de architect het bericht ontvangen dat hij zijn paraplu was vergeten en wanneer hij die kwam ophalen. Dat was een geheime code. Dicks grote huis aan de Emmalaan 10 in Amsterdam verborg piloten, die Willem moest overbrengen naar Laren voor verder doortocht. De piloten waren al voorzien van burgerkleding en moesten zich op de achterbank van Willems auto slapend houden. De tocht, die 45 minuten duurde, passeerde ongehinderd een Duitse controlepost. Het landgoed in Laren was helemaal klaar voor de pilotenonderduik. Uit veiligheid had Mona het personeel ontslagen, behalve de dienstmeid Gertrude en de chauffeur De Boer. De vrijgekomen dienstkamers werden door piloten gebruikt. In geval van onraad lag achter het toilet van het echtpaar een verborgen ruimte waar de onderduikers zich konden verstoppen. De piloten Jack More en Richard Pape, die zich dagen lang in hooibergen hadden verscholen, ervoeren de dienstbodekamers met wastafel en schone bedden als een vijfsterren hotel.



Kerk Vlagtwedde waar Mona de Canadezen ontmoette.

De Gestapo slaat toe

Nog geen dag later schrok Willem van het bericht dat zijn vriend en lid van de verzetsgroep Fred Boessenkool met vrouw en dochter was gearresteerd. Een langdurig verblijf van de twee piloten werd daardoor onmogelijk. Er braken vijf ondraaglijk spannende dagen aan en toen de zesde dag een chauffeur de piloten kwam ophalen voor het vervoer richting Katwijk, slaakten Mona en Willem een zucht van opluchting. Maar niet lang daarna bereikte hun het bericht dat Richard Pape en Jack More in Leiden waren gearresteerd. Onmiddellijk besloten de Leonardts dat Willem moest onderduiken. Mona zou achterblijven om voor de twee honden, het huis en de tuin te zorgen. Mona zou buiten elke verdenking vallen. Op 29 september 1941 kwam Mona met haar chauffeur terug van shoppen en een bezoek aan de tandarts. Ze was hoogst verbaasd om hun vriend Brouwer te zien verschijnen vanachter de bosjes in hun tuin. Hij had zich, wachtend op hun thuiskomst, in de boschage verstopt. Op gealarmeerde toon drong hij er bij Mona op aan het huis onmiddellijk te verlaten. Een serie arrestaties had het netwerk getroffen. Het kon een kwestie van uren zijn

voor de Gestapo ook het landgoed Ingleside zou bestormen. Mona antwoordde dat ze haar honden niet alleen kon laten en dat ze in staat zou zijn de Gestapo te misleiden. Zij had niets te vrezen. Dick Brouwer besteedde nog enkele minuten om haar te overtuigen toch onder te duiken, maar dat was tevergeefs. De schatrijke miljonairsvrouw kon de zaak wel aan.

Cognac en sigaren voor de Gestapo

Om 7 uur in de avond arriveerden twee Gestapo-officieren bij het landgoed Ingleside. Mona was op alles voorbereid. Ze ontving de officieren hartelijk, nam hen mee naar de rooksalon en serveerde een glaasje cognac en fijne sigaren. Er ontstond een geanimeerd gesprek over zaken van cultuur en toen een van de officieren terloops vroeg waar Willem was antwoordde Mona dat hij ergens in Friesland aan het vissen was. Waar precies dat wist ze niet. Plotseling zei een van de officieren dat ze mee moest naar Amsterdam om van haar verhaal een protocol te maken. Ze mocht verder niets meenemen en de beide Gestapo-agenten begeleidden haar naar de gereedstaande auto. De honden moesten aan chauffeur De Boer en het dienstmeisje Gertrude worden overgelaten. Mona werd overgebracht naar de gevangenis aan de Weteringschans in Amsterdam waar het verhoor in alle scherpste begon. Er werden vragen gesteld over allerlei personen die ze kende en het verbaasde haar hoeveel de Gestapo al wist van de activiteiten rond het netwerk. Toch bleef ze alle vragen uitstekend pareren en ze kreeg het idee dat men niets wist over haar eigen aandeel in het illegale werk en dat er maar gevestigd werd naar haar daden. Opnieuw bleek Mona te optimistisch te zijn. Een onvergetelijke stommitie deed haar de das om.

Een fataal telefoonnummer

Toen de Britse piloten in Leiden waren aangekomen werden ze in een achterkamer ondergebracht die voorzien was van de stevige deur. Toen de politie binnenviel hadden ze enige tijd nodig om de zware toegangsdeur te forceren. In die tijd verscheurde Richard Pape zijn dagboek en wierp de bladen in het toilet. Terwijl de Gestapo de deur aan het forceren was slikte de piloot de bladen die bleven drijven in. Maar bij Pape werd Mona's telefoonnummer gevonden en haar visitekaartje. Toen deze gegevens in de gevangenis aan haar werden verteld en haar bovendien de namen werden doorgegeven van de gearresteerde Besselink, een boer, Agerkamp, een journalist, Boessenkool, een onderwijzer, v.d.Leek, een professor, allemaal leden van de verzetsgroep, realiseerde Mona zich dat ze klem was gezet en ontkennen verder geen zin had. Toch bleef ze uitermate kalm. Bijna drie maanden werd Mona regelmatig verhoord in de hoop meer namen los te krijgen. Soms was de toon vriendelijk, dan weer agressief. En al die tijd lag ze geïsoleerd in een cel, slapend op een bos stro. Juist in die cel hervond zij zichzelf en hield resoluut stand.

Wimpy de kat en de juwelenschat

Lie van Oldenburg, een oude vriendin van Mona, deed een poging om haar vrij te krijgen. Via een kennis, die zich had aangesloten bij de NSB, wist Lie in contact te komen met de betreffende Gestapo-instanties. Mona vrij krijgen lukte niet,

maar zij kreeg wel toestemming voor een bezoek aan de gevangenis. Mona was erg verbaasd toen ze uit de cel naar de kantine werd overgebracht en daar haar oude vriendin aantrof. Kantine, de koffie en koek, het leek haar wel een afspraakje in een restaurant. Er werd alleen maar over oppervlakkige zaken gebabbeld. Mona vroeg hoe het op het landgoed ging en Lie vertelde dat De Boer en Gertrude de zaak aan de gang hielden. Mona was nieuwsgierig hoe het met de honden was gesteld. Dat was prima, maar Wimpy de kat was ontsnapt en ondanks alle zoektochten niet teruggevonden. Mona, die geen kat bezat, begreep dat haar man Willem nog steeds ondergedoken zat en niet gearresteerd was. Aan het eind van de bezoektijd liep Mona naar Lie toe en gaf haar een hand. Tot haar schrik voelde Lie dat zij wat in haar hand gedrukt kreeg, maar dat pas buiten de gevangenis kon zien. Lie had een lijst gekregen van juwelen, aandelen, dure wijnen en andere kostbaarheden die uit het landgoed moesten worden gehaald om elders te verstopten. Op een nacht pakte Lie met behulp van beide bedienden alles in, begroef de juwelen en aandelen in haar eigen tuin en stopte de wijnen in haar eigen kelder.

Mislukte ontsnapping

Een maand later kreeg Mona een geheim bericht. Er zou een poging worden gedaan om haar uit de gevangenis te bevrijden. Ze moest zich op een bepaalde dag in oktober gereed houden en om met steun van een vriend en haar chauffeur De Boer te vluchten. Op de bewuste dag gebeurde niets. Later vernam Mona dat De Boer waarschijnlijk door een bedrieger en verrader was misleid. De man beweerde dat hij tegen een geldbedrag voor Mona's vrijheid zou zorgen. Maar de gefingeerde poging had de arrestatie van De Boer tot gevolg. Kort daarna ontving Mona het schokkende bericht dat De Boer was doodgeschoten. De boodschap was haar op een tissuepapier toegestopt. Op 22 december om 8 uur in de ochtend moest Mona opstaan om voor het gerecht te verschijnen. Lichtelijk verontrust vroeg ze waarom? De bewaker vertelde haar dat ze veroordeeld zou gaan worden. Ze vroeg zich af of dat wel kon, zonder een officiële aanklacht en zonder een advocaat? Ze werd naar het Carltonhotel in de Vijzelstraat gebracht. In de grote balroomzaal vond de zitting van het militaire tribunaal plaats.

Ter dood veroordeeld

De zaak Mona Parsons werd zeer ernstig opgenomen. Zij was de eerste vrouw die in Nederland voor een militair tribunaal moest verschijnen. De officier vertelde haar dat hij niet in het Engels zou spreken. Waarop Mona meteen protest indiende. Zij kon het proces niet volgen in een taal die haar onbekend was. Een tweede officier nam de taak van de voorzitter over en begon haar in een gebrabbel van een Hol-

lands- Britse mengsel toe te spreken. Ofschoon Mona de gang van zaken niet kon volgen verstond ze een woord wel "Todesstraffe". Mocht de rechtbank veronderstellen dat Mona in zou instorten, dan kwam ze bedrogen uit. Zij klakte haar hakken tegen elkaar en zei "Guten Tag meine Herren", draaide zich om de zaal te verlaten. De voorzitter van het tribunaal was zo onder de indruk van de kordate vrouw dat hij haar op de gang achterna liep en voorstelde een gratieverzoek in te dienen bij generaal Franz Christiansen, de bevelhebber van de bezettingstroepen. Terug in haar cel schreef zij een brief waarin zij wees op de bevriende kennissen die zij had in vooraanstaande Duitse kringen. Op 17 januari 1942 kreeg zij bericht dat het vonnis was omgezet in levenslange dwangarbeid. Niet lang daarna werd ze op transport gesteld. Op het centraal station ontdekte zij in een andere trein met een gevangentransport haar echtgenoot Willem, die inmiddels ook was gearresteerd. Zonder zich van iets aan te trekken rende ze naar Willem en ze omhelsden elkaar. Ze werden woest uit elkaar getrokken en beide treinen gingen richting Duitsland met een onbekende bestemming.

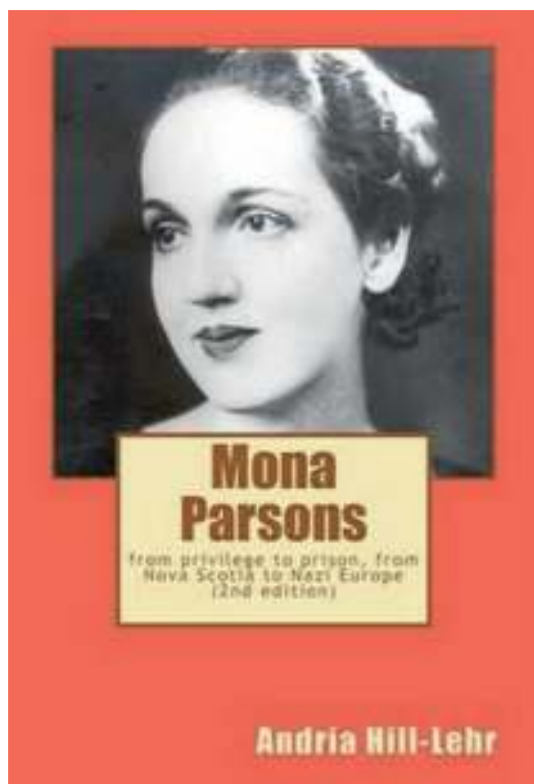
maal per week mogelijk vanuit een bak koud water met zeep van klei. Ze vermagerde in drie jaar snel en leed aan bronchitis. Op 6 februari 1945 werden de gevangenen overgebracht naar een ander werkkamp in Vechta, vlak naast twee hospitalen, een vliegveld en een spoorwegknooppunt. Even later werd een tweede groep gevangenen binnengebracht, onder hen de 22-jarige Hollandse barones Wendelien van Boetzelaer, die onmiddellijk afgezonderd van de rest in een cel boven in de gevangenis werd opgesloten. Deze aparte behandeling trok de aandacht van Mona. Werkend in de gevangeniskeuken wist zij een gekookte aardappel in haar kleding te verbergen. Die duwde ze in een onbewaakt ogenblik door het luikje van de cel van Wendelien, die op dat moment meteen begreep dat ze een bondgenoot had.

Miljonair en barones ontsnappen

Op 24 maart 1945 wordt Vechta zwaar gebombardeerd. Een voltrefter legt de mannengevangenis in puin en de directeur besluit de vrouwengevangenis onmiddellijk te ontruimen. De celdeuren gaan open en te midden van explosies, rook en chaos besluiten Mona en Wendelien te ontsnappen. Zij hadden beide een vestje over de gevangenskleding aangetrokken. Wendelien, die uit een oud Duits-Nederlands adellijk geslacht afstamde, sprak accentloos Duits en zou op weg naar Nederland het woord voeren. Mona simuleerde een spraakgebrek en zou geen stom woord spreken. Duitsland was in een chaotische toestand terechtgekomen. Overal wegen vol vluchtelingen en Wendelien besloot daarvan gebruik te maken. De tweede dag, na in een hooiberg geslapen te hebben, kreeg Wendelien een dorpsburgemeester zover dat hij hen papieren verstreekte, waaruit bleek dat ze de bombardementen van Duisburg waren ontvlucht. Na een zwerftocht van 14 dagen over een afstand van 250 km bereikte Mona en Wendelien volkomen uitgeput de Nederlandse grens en daar namen ze afscheid van elkaar. Mona passeerde de grens bij Vlagtwedde en vroeg hulp aan een boer. De boerin verbond Mona's verwonde voeten en gaf haar een paar klompen. De boer begeleidde haar naar de geallieerde troepen, die Groningen al hadden bevrijd.

Bureaucratie na de bevrijding

'Ik ben Mona Parsons uit Canada', maar de militair bekeek de in lompen geklede vrouw met vieze verwilderde haren en op klompen lopend met argwaan. De troepen waren gewaarschuwd voor de Wehrwölven, een nazi-organisatie die Duitse meisjes op geallieerden afstuurde om hen te bestelen, te bespioneren en zelfs te vermoorden. Mona was verdacht! Gelukkig bleken onder de Canadese soldaten ook enkelen uit haar geboortestreek afkomstig te zijn. Dat deed het ijs snel ontdooien en Mona werd voor verder verhoor doorgezonden. Toen haar verhalen gecontroleerd en juist bevonden waren, werd ze in een Canadees hospitaal in Nijmegen opgenomen. Ze kon nog niet naar huis, want als Nederlandse staatsburgeres viel zij onder de rubriek Displaced Person, hetgeen haar terugkeer naar Laren op bureaucratische wijze vertraagde. Ondertussen had Mona het verheugende bericht ontvangen dat haar man Willem het concentratiekamp had overleefd, door de Amerikanen was bevrijd en daar voorlopig als tolk werkzaam zou blijven. Eind juli 1945 werd het echtpaar Mona en Willem Leonardt op



Boek over het leven van Mona.

Een kamp als uitputtingswapen

Mona kwam in een vliegtuigassemblagefabriek in Wiedenbruck te werken, samen met andere arrestanten en ook gewone misdadigers. Ze deelde een kleine eenpersoons cel met vier gevangenen, werkte tien uur per dag zeven dagen in de week en leefde op een homp brood en waterige koolsoep. Voor de behoefte was een ton in de cel neergezet en wassen was een-

hun landgoed Ingleside herenigd. Maar het geluk was van korte duur. Willem had een zwakke gezondheid en na een langdurige ziekte stierf hij in het Wilhelminagasthuis in Amsterdam.

Einde van het huwelijkssprookje

Na de dood van haar man volgde een volgende klap. Willem bleek geheel achter haar rug zijn bezittingen aan de zoon uit zijn eerste huwelijk te hebben nagelaten. Mona, die de zoon nog nooit had gezien, moest het landgoed aan hem overdragen. Ze nam advocaten in de arm, maar verloor de vele processen. In december 1957 verliet ze gedesilluseerd en verbitterd Nederland om per schip in Halifax Canada terug te keren naar haar geboortestreek. Daar hertrouwde ze met de Canadese officier H.W. Foster. Mona kreeg een hoge onderscheiding van Maarschalk Lord Arther Tedder namens de Royal Air Force en een tweede onderscheiding van Generaal Dwight Eisenhower, als dank van het Amerikaanse volk voor haar bijdrage in de oorlog.



Majoor Foster, waarmee Mona hertrouwde.



Graf van Mona in Canada.